

Aanvullend onderzoek Borculoseweg 1 in Haarlo

Onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen, vogels en steenmarter

rapportnummer 1209

Aanvullend natuuronderzoek Borculoseweg 1 in Haarlo

Onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen, vogels en steenmarter

FSC Dit rapport is afgedrukt op FSC-gecertificeerd en CO2-neutraal papier.

Colofon

Zelhem : februari 2012

Rapportnummer : 1209

Projectnummer : 1527

Opdrachtgever : ProWonen

Contactpersoon : Mevr. S. van Ouwerkerk

Opdrachtnemer : Stichting Staring Advies

Dr. Grashuisstraat 8

7021 CL Zelhem

T 0314 641910

F 0314 641909

info@staringadvies.nl

www.staringadvies.nl

Auteur(s): ing. B. Voerman / ing R. Boerboom / S.J.J. Wamelink

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Beschrijving onderzoeksgebied	5
3	Het onderzoek	7
3.1	Methode	7
3.2	Resultaten	8
4	Flora- en faunawet	11
4.1	Toetsing aan de Flora- en faunawet	11
4.2	Mitigerende maatregelen	12
4.3	Compenserende maatregelen	14
5	Conclusie	15

1 Inleiding

ProWonen is voornemens de voormalige supermarkt op de kruising van de Borculoseweg en de Wolinkweg in Haarlo te slopen waardoor het mogelijk is enkele nieuwe woningen te realiseren.

De huidige wetgeving verlangt een gedegen onderzoek naar flora en fauna in verband met de zorgplicht die de Flora- en faunawet een plannenmaker oplegt. Het plangebied is in juli 2010 door Stichting Staring Advies onderzocht op aanwezige flora en fauna. Uit dit onderzoek bleek dat aanvullend onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen, huismus, gierzwaluw en steenmarter noodzakelijk is.

Door de zwaar beschermde status van deze soorten en de in potentie voor deze soorten geschikte biotopen, heeft mevr. S. van Ouwerkerk Stichting Staring Advies gevraagd voor de uitvoering van een gericht nader onderzoek. Voor dit onderzoek is tot doel gesteld om zicht te krijgen op de aanwezigheid van beschreven soorten en op welke wijze het gebied door de soorten wordt gebruikt.

Het onderzoek heeft in het veldseizoen van 2011 plaatsgevonden. Onderliggend rapport is opgesteld als addendum bij het quickscanonderzoek: *Quickscan natuurtoets Borculoseweg 1 Haarlo, rapportnummer 1107, SSA 2010*. Voor algemene beschrijvingen en verspreiding van de overige soorten en soortgroepen wordt naar dit quickscanrapport verwezen.

2 Beschrijving onderzoeksgebied

Gegevens plangebied

Locatie: Borculoseweg 1
Plaats: Haarlo
Gemeente: Berkelland
Provincie: Gelderland

Beschrijving van het plangebied

Het plangebied ligt binnen de bebouwde kom van Haarlo op de kruising van de Borculoseweg en de Wolinkweg. Op de locatie staat een voormalige supermarkt met aan de achterzijde een kleine schuur. Een deel van het plangebied is bebouwd het overige deel bestaat uit een grasveld.

Het bebouwde deel beslaat iets meer dan de helft van het onderzochte plangebied. Centraal in het gebied staat een singel met opgaande beplanting bestaande uit coniferen, sierheesters, prunus, een perenboom en onderbegroeiing als klimop, dat de scheiding vormt tussen het bebouwde deel en het grasveld.

Tussen het bebouwde en onbebouwde perceel is een opgaande beplanting aanwezig van

De supermarkt bezit een pannendak en is opgetrokken uit bakstenen. De achterliggende houten schuur heeft een golfplatendak en is niet geïsoleerd. Rondom de gebouwen is grotendeels verharding aanwezig. Nabij de schuur betreft het half-verharding in de vorm van gebroken puin.

Begroeiing is nauwelijks aanwezig, behoudens de scheiding tussen het bebouwde deel en het grasveld. Het grasveld is soortenarm en wordt als gazon beheerd. Zie voor ligging van het plangebied figuur 1 en 2.

Geplande werkzaamheden

Op de locatie zullen de aanwezige gebouwen worden gesloopt en het aanwezige groen wordt verwijderd. Het vrijgekomen perceel zal opnieuw worden bebouwd met woningen en bijhorende tuinen en groenvoorzieningen.

Figuur 1. Ligging van het plangebied.

Figuur 2. Luchtfoto met de ligging van het plangebied.

3 Het onderzoek

3.1 Methode

De onderzoeksintensiteit is bepaald op basis van de te verwachten soorten en het gebiedsgebruik. Voor de groep vleermuizen is hiervoor het Protocol voor vleermuisinventarisaties van de Gegevensautoriteit Natuur en de Zoogdiervereniging VZZ richtinggevend. Voor de beide vogelsoorten zijn de criteria gebruikt uit de handleidingen van het BMP (Broedvogel Monitoring Project) en MUS (Meetnet Urbane Soorten). Beide protocollen zijn opgesteld door SOVON Vogelonderzoek Nederland.

Vleermuizen

De onderzoeksintensiteit is bepaald op basis van de te verwachten soorten en het gebiedsgebruik. Door de aanwezigheid van gebouwbewonende soorten is tijdens 2 onderzoeksronden in het voorjaar/zomer (mei - juli) en 2 onderzoeksronden in het najaar (augustus - september) het gebied onderzocht op verblijfplaatsen, vliegroutes, balts- en paarlocaties en foeragegedrag.

Het onderzoek is zowel auditief als visueel uitgevoerd. Voor het auditieve onderzoek is gebruik gemaakt van bat-detectors (Pettersson d240x). Dit onderzoek is uitgevoerd in de avond- en in de ochtendschemering en duurde enkele uren per bezoek. Het onderzoek is toegespitst op de ter plaatse te verwachten soorten. Door op verschillende tijdstippen gerichte methoden toe te passen, zijn alle te verwachten gebruiksfuncties van het gebied (baltsen, foerageren, vliegroute en verblijfplaatsen) in beeld gebracht voor de verschillende aangetroffen soorten.

Tijdens alle bezoeken zijn losse waarnemingen van de overige groepen eveneens in kaart gebracht.

Huismus

Het onderzoek is uitgevoerd in de maanden mei en juni. Bij de inventarisatie zijn de zingende (territoriale) mannetjes van de huismus genoteerd die directe binding hebben met een (potentiële) broedlocatie of andere waarnemingen die duiden op een relevante broedcode, gebaseerd op het BMP-protocol en MUS-protocol van SOVON. Als aanvulling zijn losse waarnemingen die tijdens de overige onderzoeken zijn verricht meegenomen in het onderzoek.

Het gebied is tweemaal onderzocht in de ochtenduren. De bezoeken zijn met een tussenperiode van meer dan twee weken uitgevoerd.

Gierzwaluw

Het inventariseren van gierzwaluwen is tijdrovend en intensief. Met name het bepalen van nestlocaties is niet eenvoudig, aangezien de vogels veelal niet op zichtbare plekken broeden, maar juist onder dakpannen, loodslabben, dakgoten, achter boeidelen en in spleten van gebouwen.

Het onderzoek is uitgevoerd in voor gierzwaluwen de meest geschikte periode: tussen begin juni en half juli, tijdens een periode van stabiel zomerweer. In deze periode komen de broedvogels hun jongen met enige regelmaat voeren. Deze kunnen door hun gedrag aangeven waar zich nestplaatsen bevinden.

In totaal is op drie avonden gericht gierzwaluwonderzoek in het gebied uitgevoerd. Hierbij is aan het begin van de avond, ca 2 uur voor zonsondergang, tot enige tijd na zonsondergang, het gebied bezocht en lange tijd gepost; gebaseerd op het BMP-protocol en MUS-protocol van SOVON. Hierbij is gelet op gedrag, groeperen, giervluchten, geluiden enz. Als aanvulling zijn waarnemingen die tijdens de overige onderzoeken zijn verricht, met name tijdens vleermuisonderzoeken, meegenomen in het onderzoek.

Steenmarter

Voor het in kaart brengen van potentiële steenmarterverblijfplaatsen of foerageergebieden, is het gebied specifiek voor deze soort onderzocht door een soortdeskundige. Hierbij is rondom het pand en in het pand en schuur intensief gezocht naar sporen, uitwerpselen, geur, prooi-resten ed. Ter aanvulling zijn enkele omwonenden bevroegd op waarnemingen van deze soort.

Bezoekronde	Datum	Tijd	Weersomstandigheden
Huismus 1	14-5-2011	Ochtend	Bew olkt, droog, 15 °C, w ind 2 Bf
Huismus 2	15-6-2011	Ochtend	Bew olkt, droog, 19 °C, w ind 2 Bf
Gierzw aluw 1	13-6-2011	Avond	Bew olkt, droog, 19 °C, w ind 2 Bf
Gierzw aluw 2	29-6-2011	Avond	Bew olkt, droog, 20 °C, w ind 2 Bf
Gierzw aluw 3 / steenmarter	11-7-2011	Avond	Half bew olkt, droog, 23 °C, w ind 1Bf
Vleermuizen 1	28-5-2011	Avond	Bew olkt, droog, 16 °C, w ind 2 Bf
Vleermuizen 2	2-7-2011	Ochtend	Half bew olkt, droog, 16 °C, w ind 2 Bf
Vleermuizen 3 / steenmarter	19-8-2011	Avond	Half bew olkt, droog, 19 °C, w ind 2 Bf
Vleermuizen 4	18-9-2011	Avond	Bew olkt, droog, 16 °C, w ind 2 Bf

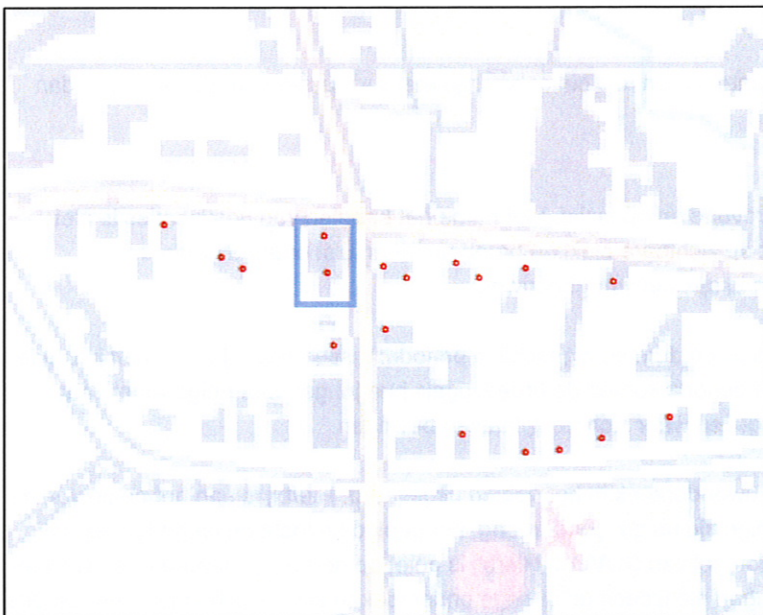
Tabel 1. Veldbezoeken

Veldonderzoeker: B. Voerman.

3.2 Resultaten

Huismus

In het te slopen gebouw zijn 2 territoria vastgesteld. Deze territoria zijn vastgesteld door waarnemingen van territoriale mannetjes in de dakgoot en op het pannendak. Beide nestlocaties bevinden zich onder de dakpannen. Tijdens de veldbezoeken zijn eveneens territoria van huismussen genoteerd in een ruimer gebied om zo de bezettingsgraad in de omgeving vast te stellen. Zie figuur 3 voor verspreidingsgegevens.

Figuur 3. Verspreiding huismusterritoria – 2 stippen binnen plangebied, blauwe kader.
In totaal zijn diverse territoria op en rondom de locatie aangetroffen.

Gierzwaluw

Tijdens de onderzoeken naar nestlocaties van gierzwaluwen zijn geen invliegopeningen vastgesteld. In de omgeving zijn wel gierende vogels aangetroffen maar hiervan is niet vastgesteld in welke gebouwen exacte invliegopeningen aanwezig waren.

Steenmarter

Hoewel het rondom het gebouw aanwezige gebied voor deze soort een geschikte leefomgeving is, zijn geen sporen of vaste verblijfplaatsen van de steenmarter aangetroffen.

Vleermuizen

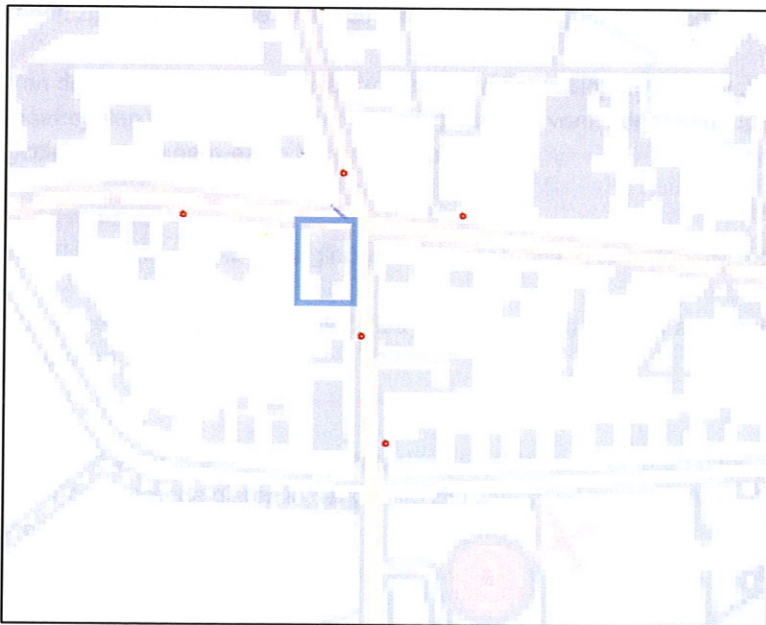
Tijdens de veldbezoeken zijn twee soorten waargenomen:

- gewone dwergvleermuis
- laatvlieger

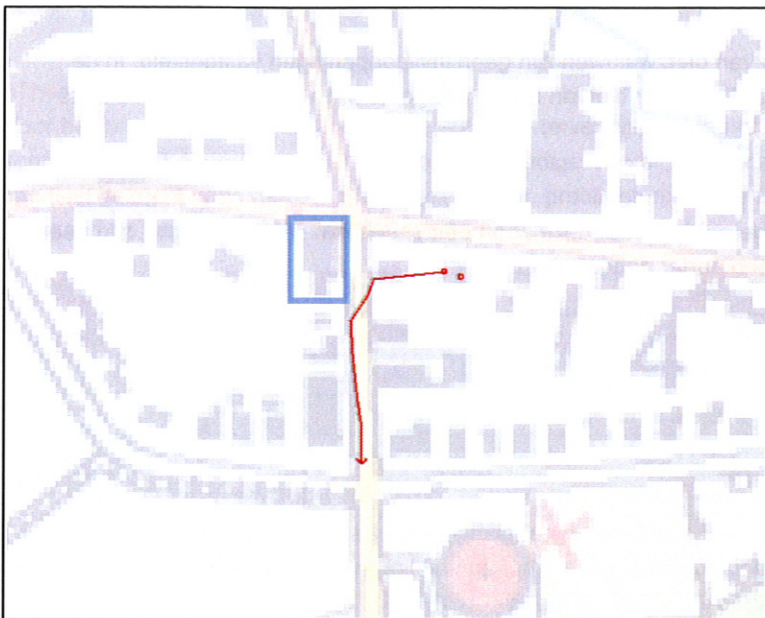
Van de gewone dwergvleermuis zijn slechts enkele dieren in het plangebied vastgesteld. Ondanks de aanwezigheid van veel forse laanbomen langs de wegen bleef het aantal dieren vrij laag. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor een verblijfplaats of paarlocatie in het te slopen gebouw.

Van de laatvlieger is een kraamkolonie vastgesteld in een naburige woning. De dieren gebruiken de Wolinkweg als vliegroute richting zuidelijk gelegen foerageergebied. De dieren hebben geen binding met de planlocatie.

In het gebouw zijn van beide soorten geen verblijfplaatsen of sporen en gedragingen van vleermuizen vastgesteld die aanwezigheid doen vermoeden. Zie figuur 4 en 5 voor de verspreidingsgegevens van beide soorten.

Figuur 4. Verspreiding foeragerende gewone dwergvleermuizen.
Blauwe kader geeft het onderzoeksgebied weer.

Figuur 5. Verspreiding vliegroute en verblijfplaats laatvliegers. Blauwe kader geeft het onderzoeksgebied weer.

4 Flora- en faunawet

4.1 Toetsing aan de Flora- en faunawet

De effecten op de aanwezige soortgroepen en de wettelijke consequenties zijn ingeschat aan de hand van de geplande werkzaamheden.

Sinds 1 maart 2005 is een nieuwe AMvB van kracht waarin de vrijstellingen worden geregeld met betrekking tot artikel 75 van de Flora- en Faunawet (FF-wet). Deze AMvB bestaat uit 3 tabellen waarbij tabel 1 soorten de lichtste bescherming en tabel 3 de zwaarste bescherming genieten (zie bijlage 4). Voor tabel 1 soorten betekent dit dat voor ruimtelijke ontwikkelingen als de op deze locatie geplande werkzaamheden, geen ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet hoeft te worden aangevraagd. Voor onvermijdelijke schade aan tabel 3 soorten dient ontheffing aangevraagd te worden.

Voor vogels geldt, net als tabel 3 soorten, een zware toetsing, echter is een ontheffing in de meeste gevallen niet mogelijk en is het raadzaam een verzoek tot goedkeuring in te dienen bij het bevoegd gezag voor de te treffen mitigerende maatregelen. Zie bijlage 2 voor verdere toelichting op de flora- en faunawet.

Huismus

De huismus staat vermeld als *categorie 2 soort* in een door het ministerie van LNV (huidige EL&I) opgestelde "Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten". Soorten in deze categorie zijn koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde locatie broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestlocaties zijn voor deze soorten vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar. Om deze reden zijn de nestlocaties van soorten uit deze categorie jaarrond beschermd.

Van de huismus zijn 2 territoria vastgesteld in het te slopen gebouw. Hierdoor is het nemen van mitigerende maatregelen noodzakelijk ter voorkoming van een verminderd aanbod van nestlocaties en functionaliteit van het gebied voor de aanwezige huismuspopulatie.

Gierzwaluw

Net als de huismus staat de gierzwaluw in categorie 2, waardoor de nestlocaties jaarrond beschermd zijn.

Van deze soort zijn geen nestlocaties in het te slopen gebouw aanwezig. Hierdoor zijn geen nadere acties voor deze soort noodzakelijk.

Steenmarter

Van deze soort is geen verblijfplaats vastgesteld waardoor geen nadere maatregelen voor deze soort noodzakelijk zijn. Foeragerende dieren in het gebied zijn zeer goed mogelijk. Voor deze dieren blijft het gebied geschikt als foerageergebied.

Vleermuizen

Alle vleermuizen staan vermeld in tabel 3 van de Flora- en faunawet. Hierdoor zijn ze zwaar beschermd en dient bij mogelijke schade aan populaties of individuen een ontheffing of goedkeuringsbesluit te worden aangevraagd indien mitigerende maatregelen niet toereikend zijn. Deze ontheffingsaanvraag wordt onderworpen aan een zware toetsing.

In het gebied zijn twee soorten vleermuizen aangetroffen: gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Van beide soorten zijn geen vaste verblijfplaatsen of essentiële foerageergebieden en vliegroutes aanwezig die door de geplande werkzaamheden schade kunnen ondervinden. Gezien de voorgenomen ingreep zullen deze dieren ook in

de toekomst gebruik kunnen maken van de planlocatie waardoor verdere maatregelen ten aanzien van deze soorten niet noodzakelijk zijn.

Samenvatting

De nestlocaties van de huismus zijn het hele jaar beschermd (categorie 2). De te slopen gebouwen zijn geschikt als verblijfplaats voor de huismus en er zijn 2 territoria/verblijfplaatsen van de huismus binnen de grenzen van het plangebied vastgesteld. Voor het in stand houden en versterken van de lokale populatie zijn bij sloop van de aanwezige gebouwen, en daarmee bijkomende vernietiging en verstoring van vaste verblijf- en rustplaatsen van de huismus, mitigerende en compenserende maatregelen noodzakelijk. In onderstaande paragrafen wordt een beknopte opsomming weergegeven van de te treffen mitigerende en compenserende maatregelen.

4.2 Mitigerende maatregelen

Huisumus

Er zijn 2 territoria van huismus vastgesteld in de te slopen gebouwen. De geplande sloop zal zorgen voor verlies van geschikt broedgebied voor de huismus. Hierdoor is mitigatie bij sloop en compensatie (deels vooraf) noodzakelijk.

- Sloop in geschikte periode – mitigatie;
- Realisatie van nestgelegenheden in directe omgeving (hierdoor wordt voorkomen dat een tijdelijke verslechtering van het aantal nestgelegenheden van de lokale populatie optreedt);
- Creëren mogelijkheden in nieuwe woningen (hierdoor wordt de lokale populatie duurzaam versterkt).

Mitigatie

De sloopwerkzaamheden dienen buiten de broedperiode te worden gestart. Hierdoor is geen directe schade aan individuen of in gebruik zijnde nesten te verwachten. De broedperiode van huismussen ligt globaal tussen 1 maart en 1 augustus.

Nestgelegenheid

In het omringende gebied is gezocht naar mogelijkheden voor alternatieve nestgelegenheden. In nagenoeg alle omringende gebouwen en woningen zijn territoriale huismussen aangetroffen, zij het in vrij lage aantallen. Ook zijn omringende gebouwen in particulier bezit. Een geschikte locatie betreft het schoolgebouw van de Openbare Basisschool de Voshaar op circa 50 meter ten zuiden van de locatie. Hier zijn geen huismussen aangetroffen. Bij dit gebouw lijken de dakpannen vanuit de dakgoot niet toegankelijk voor huismussen.

Nieuwbouw

In nieuwbouw mogelijkheden creëren voor blijvende nestgelegenheden. Bijv. toepassen vogelvides, nestkasten en holten en mussenpannen.

Advies huismus

Ter compensatie van de verloren broedlocaties van huismus wordt een verdeelfactor van 1:3 geadviseerd om de vestigingskans (slagingskans) en versterking van de populatie te bevorderen. De toegepaste methoden kunnen hierbij door elkaar worden gebruikt, waarbij de vogelvide per gootlengte van 5-6 meter als 2 broedlocaties kan worden gerekend en het aanbrengen van een kast of holte als 1 broedlocatie.

Vogelvide

De laatste jaren zijn veel nieuwbouwwoningen met beroep op eisen uit het Bouwbesluit 2003 met o.a. vogelschroot ontoegankelijk gemaakt voor vogels. Dit berust echter op een onjuiste interpretatie van het artikel 3.115 van het Bouwbesluit 2003. Uit oogpunt van de (volks)gezondheid bevat het Bouwbesluit 2003 bouwvoorschriften om te voorkomen dat ratten en muizen ongehinderd een gebouw binnen kunnen komen, omdat deze dieren schade kunnen aanrichten en ziekten kunnen verspreiden. Daarom bevat het artikel 3.115 van het Bouwbesluit 2003 het voorschrift voor nieuwe gebouwen dat een uitwendige scheidingsconstructie, zoals een gevel, een muur en een dak, geen openingen mag hebben die breder zijn dan 1 cm.

Echter een opening in een muur of een dak mag best breder zijn dan 1 cm als deze opening maar niet in verbinding staat met de binnenruimte. In dat geval geldt namelijk de eis van maximaal 1 cm. Immers, het doel van het voorschrift is om te voorkomen dat ratten en muizen vrije entree hebben in gebouwen. Zoals hierboven reeds aangegeven doet het Bouwbesluit 2003 geen uitspraak over of een gebouw wel of geen nestgelegenheid voor de huismus zal bieden.

In de regel moeten huismussen erg wennen aan veranderingen in hun leefomgeving. De vraag was dan ook: "Wordt de Vogelvide als nieuwe nestmogelijkheid geaccepteerd?" Daarom werd de Vogelvide gedurende twee broedseizoenen getest in vier steden: Alkmaar, Amsterdam, Hardenberg en Noordwijk. Op drie van de vier testlocaties hebben de mussen interesse getoond in de Vogelvide en op twee van deze locaties is door meerdere paartjes daadwerkelijk gebroed (Bron: www.vogelbescherming.nl).

De Vogelvide voldoet zowel aan de eisen van de huismus als van het Bouwbesluit en kent een aantal geïntegreerde functies zoals:

- Past onder alle soorten pannen en op alle soorten pannendaken.
- Waarborgt een goede ventilatie van het dak.
- Voorkomt dat vogels verder onder de pannen kruipen, zodat vervuiling wordt tegengegaan.
- Duurzaam en eenvoudig, zowel in de professionele bouwwereld als door particulieren toe te passen.

Nestkasten

Nestkasten kunnen een (tijdelijke) nestgelegenheid bieden aan huismussen gedurende de periode dat geschikt broedgelegenheid niet (meer) voorhanden is. Aangrenzend aan het plangebied kunnen in de nabijgelegen basisschool voldoende nestkasten gerealiseerd worden voor minimaal 2 mussenpaartjes. De nestkasten moeten geplaatst zijn alvorens de start van de sloop.

Er zijn verschillende soorten speciale nestkasten voor de huismus op de markt. Vrijwel allemaal zijn ze geschikt voor de opportunistische huismus, mits er meerdere nestkasten of een cluster van nestruimten bij elkaar aanwezig zijn. Alleen hierdoor wordt geschikte nestgelegenheid voor de huismus gecreëerd.

Waar kan men de nestkasten het beste ophangen?

- Niet in de volle zon, dus bij voorkeur niet op het zuiden.
- Beschut tegen de wind. De invliegopening kan het beste op het noordoosten zijn gericht, want de wind komt in Nederland vaak uit het zuidwesten.
- Een vrije en veilige aanvliegroute is belangrijk. Geen takken direct voor de opening en de nestkasten zo hoog mogelijk op het gebouw plaatsen (bijv. onder de dakgoot).

In overleg met de Openbare Basisschool de Voshaar wordt gezocht naar mogelijkheden om nestkasten aan het schoolgebouw aan te brengen.

4.3 Compenserende maatregelen

Huisvuur

Door de ruime realisatie van vogelvides en het behoud van het gebied als woonwijk (overeenkomstig biotoop) zijn geen verdere maatregelen noodzakelijk. Het aantal potentiële nestgelegenheden wordt door de werkzaamheden uitgebreid.

5 Conclusie

In het plangebied zijn waarnemingen verricht van enkele beschermde soorten. Het betreft territoria van huismussen en enkele rondvliegende exemplaren van de laatvlieger en de gewone dwergvleermuis. De geplande werkzaamheden zullen alleen een effect hebben op de aanwezige territoria van de huismus. Schade op populaties en verblijfplaatsen van overige aangetroffen of te verwachten beschermde soorten en soortgroepen als gierzwaluw, steenmarter en (gebouwbewonende) vleermuizen worden niet door de werkzaamheden verwacht.

Door de voorgestelde mitigerende maatregelen wordt geen negatief effect op de lokale populaties van de huismus verwacht. De toepassing van vogelvides en geschikte nestkasten zal naar verwachting kunnen resulteren in een toename van het aantal nestgelegenheden en verblijven en hierdoor een versterking van de aanwezige populatie van de huismus in de bebouwde kom van Haarlo. In overleg met de Openbare Basisschool de Voshaar zal gezocht worden naar mogelijkheden om voorzieningen voor de huismus aan het schoolgebouw aan te brengen.